

RESSENYES

GUBERN, Romà

Viaje de Ida

Barcelona: Anagrama, 1997

Som al davant de les memòries de Romà Gubern, reconegut especialista en història del cinema, assagista sobre temes culturals i un dels fundadors dels estudis sobre comunicació de massa a Catalunya.

Suposo que passa a molts de nosaltres que, en arribar a la sisena dècada de la nostra vida, comencem a mirar enrere i a veure un llarg camí ple d'esdeveniments i d'experiències. També passa que en l'etapa madura de la vida hom sent la necessitat d'explicar als altres els seus èxits i els seus errors. Volem ser reconeguts pels nostres sabers quan ja els atributs de la joventesa s'han esvaït, i també volem que la nostra memòria perduri en els altres. Des del punt de vista dels receptors, les memòries representen els testimonis de les experiències vitals de persones més o menys notables, les quals poden servir de models o d'anti-models per organitzar llur projecte vital.

És així, doncs, que les memòries inclouen, necessàriament, un repàs del que s'ha viscut, amb un contingut variable de vivències personals i dels contextos familiars i socials en què s'han desenvolupat, i tot això explicat de forma més o menys honesta. Davant de qualsevol llibre de memòries, sempre es planteja fins a quin punt s'explica tot el que pot ser conside-

rat essencial, ja que és impossible fer un repàs minuciós de tot el que hi ha en una vida. Cal seleccionar; el problema, però, és com cal fer-ho.

En el cas de Romà Gubern, la seva narració, polida i elegant des del punt de vista literari, pel que jo sóc capaç de copsar, és força detallada i està feta des d'un distanciament aparent. Els seus records estan sempre situats dins l'àmbit social i polític de la Barcelona que li ha tocat de viure. Perquè, malgrat que la vida de Romà Gubern s'ha desenvolupat en diferents contextos geogràfics, podríem dir (segons la impressió que m'ha quedat després de la lectura) que la ciutat de Barcelona, amb els seus ambients polític, cultural i social, és, segons el meu parer, la protagonista més important dels seus records.

Una Barcelona en el calvari dels anys sota el franquisme. Des de la ciutat derrotada, on viu un Romà Gubern infant i adolescent; la renaixent de la joventut i primera maduresa del nostre autor, a la Barcelona de la democràcia, de la maduresa plena del nostre autor. El protagonisme de la capital catalana i dels seus cercles culturals i intel·lectuals emergeix en el relat sense que l'autor ho hagi volgut,

sense que potser en sigui plenament conscient.

Hi ha memòries intimistes en les quals els sentiments, les reflexions, les il·lusions i les desil·lusions ocupen un lloc rellevant. No és el cas del llibre que ens ocupa. El nostre autor s'erigeix com a cronista de l'època i ens descriu el que succeí des de la seva perspectiva, sense que això no vulgui dir que ell, la persona, no hi sigui; ben al contrari, Romà Gubern ens proporciona una visió molt personal, fins i tot, en ocasions, discutible. Hi ha també reflexions íntimes, no gaires, la veritat; el que hi abunda és la visió personal sobre les circumstàncies que li han tocat de viure; reflexions sobre els esdeveniments socials i polítics del seu temps. El que resulta interessant de remarcar és que tot això, fins i tot els comentaris més íntims, ens ho dona narrat d'una manera distanciada, cosa que li permet de passar d'un tema a un altre amb una gran desimboltura.

Abans he dit que Romà Gubern ha estat un cas atípic en la seva formació i dedicació. Des de jove se sentí atret pel món audiovisual, malgrat que tenia una formació convencional, com tothom en aquella època. Romà Gubern ha estat i és encara un dels màxims representants del món audiovisual en el nostre país. La seva cultura cinematogràfica és realment molt extensa i pregona. Amb ella ha edificat la seva personalitat cultural, de tal manera que les citacions, els llocs comuns, les anècdotes que li serveixen de punts de referència pertanyen a l'univers cinematogràfic i no al món literari i artístic convencional, tal com era norma en la gent de la seva generació. Romà Gubern adopta aquesta actitud d'una manera espontània, d'acord amb la formació que s'havia donat ell mateix, però també amb la consciència de voler trencar amb els esquemes que tots hem heretat.

La veritat és que per a tots els qui vam viure la postguerra barcelonina, el cinema, i especialment el cinema nord-americà, es convertí en un marc d'experiències, de sensacions i d'emocions impagables. Els films

que arribaven de l'estranger representaven una alenada d'aire fresc, una possibilitat d'escapar del panorama trist i boirós que dominava la vida quotidiana. Però Romà Gubern anà més enllà que el comú de la gent que formava la seva generació; ell sabé que el cinema era un mitjà fonamental per a la cultura del segle xx. És així que, d'una manera constant i eficaç, es dedicà a explicar-nos les misèries i les grandeses de la cultura audiovisual. El fet de dedicar-se a la cultura de massa contemporània, que per alguns representava una presa de posició antiintel·lectual, en el seu cas ha estat una mena de reivindicació de l'estatus cultural. Efectivament, el nostre autor, si en alguna cosa ha estat combatiu, al llarg del seu camí d'anada, és en l'exigència que hom atorgui a la cultura audiovisual el prestigi que al seu entendre mereix.

Un dels aspectes que resta evident de la lectura de les seves memòries és la importància que ha tingut la presència i l'activitat de Romà Gubern pel cinema espanyol. Es tracta d'una evidència prou coneguda però no per això menys significativa. Ell ha treballat activament, a través dels seus cursos i llibres, d'una manera intensa i eficaç, en la difusió de la coneixença de la producció espanyola arreu i, especialment, a la mateixa Nord-amèrica, considerada tòpicament «la Meca del cinema».

El relat de l'activitat docent del nostre autor ens mostra dos àmbits acadèmics diversos i en alguns aspectes contraposats. D'una banda, el de Nord-amèrica i les seves universitats, ben dotades, esplendoroses; d'una altra, el nostre, el de les universitats catalanes, petites intel·lectualment, desafortunades i gairebé miserables. Les nostres universitats eren miserables, han millorat i ho poden seguir fent; depèn, parcialment, de nosaltres mateixos. Tots els qui creiem en la universitat apostem per això. Hem de pensar, doncs, que la crítica que fa Gubern de les facultats de comunicació respon a una intenció de millora, ja que ell hi ha seguit treballant, cosa que vol dir que, malgrat tot, com-

parteix la nostra aposta i manté els seus lligams professionals amb la universitat catalana. Romà Gubern ha tingut una vida intensa i, a voltes, excitant. S'ha mogut dins els ambients culturals catalans, espanyols i internacionals, amb una perfecta desimboltura, sense mai perdre la seva compostura, com aquell qui diu: sense descabellar-se. Les seves memòries ens mostren clarament com han estat de variades i interessants les seves experiències. Representen una crònica d'un àmbit cabdal en la cultura del segle xx.

Malgrat les seves memòries, Romà Gubern encara pot oferir-nos noves aportacions a l'estudi del món de la cultura de massa, un dels aspectes més dinàmics de les societats desenvolupades. Segur que ho farà. Jo li demanaria que la seva feina la realitzés sota la convicció que allà on la seva tasca tindrà més repercussió, malgrat que en ocasions pugui semblar el contrari, serà a casa seva, en aquesta Barcelona que continua sent el casal de tots nosaltres.

Jordi Berrio

VILCHES, Lorenzo

«Globalização comunicativa e efeitos». A: MORAES, DÊNIS DE (org.)
Globalização, Mídia e Cultura Contemporânea
Campo Grande: Letra Livre, 1997

El treball de Lorenzo Vilches forma part d'una antologia de textos generats per l'interès de pensar sobre els efectes contemporanis produïts pels fenòmens de globalització de la comunicació.

Mentre el conjunt d'autors insisteixen en un tòpic encara lligat a conceptes com «centres hegemònics», «oligarquies», «oligopolis», «imperialisme cultural» etc., les visions que ens transmet Vilches han superat aquesta etapa de l'anàlisi sociopolítica.

Deixant de banda els prejudicis ideològics d'una línia de pensament crítica basada en el marxisme vulgar, Vilches intenta explicar-se i explicar de quina manera els nous mitjans de comunicació, les noves xarxes telemàtiques, la interactivitat que produeixen els canvis tecnològics tenen efectes culturals i de tot tipus per afaiçonar la societat de la informació. Una de les primeres conseqüències de la globalització i de la interactivitat que hom pot constatar és que es produeix una reordenació de l'espai i del temps.

Malgrat la posició de Vilches de superar els esquematismes en què s'havia mogut una certa teoria desenvolupada des de les posicions d'esquerra tant a Amèrica com a Europa, segueix utilitzant el concepte d'«alienació» en denunciar el control que es realitza a través de les tecnologies en ús. Les noves tecnologies basades en la digitalització no només transformen el sistema productiu, sinó que també arriben a influir en la dimensió simbòlica dels productes fabricats. D'altra banda, la propietat en el sistema capitalista està concentrada en sectors determinats de la societat. Aquestes dues constatacions sobre aspectes de la realitat actual fan que se segueixi parlant de manipulació.

Dedica una atenció especial a escatir la naturalesa de la realitat virtual. Amb aquesta noció vol fer referència als nous espais de relació i a les noves realitats lògiques creades a través dels mitjans electrònics, les xarxes i els procediments informàtics¹.

Vilches també ressalta la nova interactivitat que proporciona la xarxa Internet.

1. En parlar en aquest context de realitat virtual hom vol referir-se a les construccions que provoquen percepcions de realitat encara que siguin en sentit estricte. Probablement, en lloc d'emprar l'adjectiu *virtual* hagués estat millor, per mor de la claredat i la precisió, cercar un neologisme.